

СТАНОВИЩЕ

По дисертационния труд на **Пенка Господинова Василева – Георгиева**

редовен докторант към катедра Реторика,

Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски”

Направление 2.3. Философия – Реторика (Реторика в публичната комуникация)

На тема: **„Дясна политическа реторика (Реформаторски блок)”**

От доц.д-р Росица Михайлова Йорданова

С избора на изследователската цел: „чрез реторически анализ и прилагане на комплексна методология да бъдат изведени особеностите на политическата реторика на Реформаторския блок като обединение на субекти не само от десния политически спектър” авторката се ориентира към неизследвани проявления на българската политическа реторика. Сеизмичните трусове във властта са белязали периода на най-голямата активност на Реформаторският блок 2013 – 2016 година. Той функционира като „Коалиция от различни субекти”, но въпреки различията, според авторката, той успява да насочва публичната енергия чрез ясна политическа платформа за обществени и политически промени. Библиографията съдържа общо 171 заглавия на публикации от български и чужди автори, от които на кирилица са 101 (92 на български и 9 на руски език) и на латиница - 47 (41 на английски и 6 на френски език) и 32 електронни заглавия. Логическата последователност в конструирането на анализа допринася за добрата съгласуваност между отделните части на вътрешната структура. Заглавията на всяка от тях детайлно и четливо отразяват и открояват стъпките на изследователското дирене. Дисертацията се състои от *увод, четири глави, заключение, справка за приносите, библиография и приложения.*

В *увода* ясно са изведени предпоставките, актуалността и значимостта на изследвания проблем. Отчетливо са формулирани обектната и предметна област, целите и подцелите, изследователските задачи и интердисциплинарният характер на методите на анализ, съобразени със спецификата на проявленията на политическата реторика.

В първа глава **„Реториката като наука. Политическа реторика”** (39-113 с.) релефно са открити съдържателните аспекти на проблема: *1.1. Реториката като наука; 1.2. Политическата реторика; 1.3. Политическа реторика, политическа комуникация и политически ПР.* Като въвежда пестеливо историческия обзор на „ключови” представители на класическата антична и римска реторика, авторката определя старта на по-нататъшния анализ, проследява виталността и „роенето” на реторическите понятия във времето при различните изследователи. Динамиката на политическите процеси активизира теоретичния интерес към политическата реторика. Справедливо е твърдението на авторката, че в съвременната среда е особено актуално създаването на нови понятия, които са адекватни на

новите тактики, организационни форми и нови тенденции. Реторическите канони, средства и категории вече претърпяват метаморфози и те трябва да бъдат допълвани, защото самият реторически анализ „вече изпитва дефицит на адекватност към динамично променящата се среда” (с.61). При конструирането на теоретичната рамка на изследването основните понятия от реториката са допълнени с понятия от областта на *комуникацията и политическата комуникация*, от политологията и политическите науки - *политически дневен ред, дясно политическо пространство, дясно политическа реторика, власт, видове власт (позиционна, референтна, експертна, награждаваща и принудителна)* и от лингвистиката – *политически език, политическа реч, езикови средства, стил*. Политическата реторика е анализирана добросъвестно в логическа тематична последователност: същност и характерни особености: реторически класификации; релациите между властта, политиката и реториката; политическото красноречие; политическият консенсус – специфики и функции; политическата аудитория. Оценявам като заслуга на авторката на текста направения обзор на публикациите, проследяващ утвърждаването на научния статус на политическата реторика.

Втора глава **„Дясната политическа реторика. Специфични примери и тенденции”** (с.113-168) предлага интердисциплинарен анализ на основните характеристики на реторическите проявления и тенденциите в дясната политическа реторика. Авторката познава съвременните български изследвания в областта на „реториката на прехода”, умело използва създадената теоретична база. Лаконично е представен политическият процес в периода от 1989 година, с присъщите му възходи, обединения и разцепления в партиите, създаването на новия демократичен субект като обединение на десни, дясно-центристки, правозащитни граждански формации в Съюз на демократичните сили – СДС и Българската социалистическа партия – БСП като лявоцентристка социалдемократическа партия, пряк наследник на БКП. Полносно разположение на левите - БСП, от една страна, и десните – СДС, от друга, определя особеностите на конструирането на политическата действителност; създаването на „ритуал на реторичността”; разноговоренето на политическите субекти и последвалата партизация на политическата реторика; създаването на българския етнически модел и реторическият парадокс; установяването на „езикът на омразата”, отразяващ хетерогенната политическа ситуация, полюсното противопоставяне и присъщото на българските политически субекти разделение и противопоставяне не само между полюсно позициониралите се партии БСП и СДС, но и вътре между позициите на членската маса. Реториката на отричането, войнственият диалог, с присъщата му агресивност и военни термини „битка”, „враг”, „оръжие”, авторката оценява като израз на „свърхидеологизация и партизация на политическата реторика” (с.118, дис.). Постигане на авторката е направеното групиране на реторическите практики в *два корпуса*: „корпус на вулгарното” и „корпус на нормативното”. Критериите за обособяването на тези корпуси са „вътрешните противоречия в дискурса, езикът на омразата, популизъмът, вулгарната реч, обидите към политическия опонент”, които характеризират „корпуса на вулгарното”. „Корпусът на нормативното” се формира на базата на ценностите на демокрацията. Позоваването на изведените от Д. Александрова тенденции и факторите, определящи политическата реторика на българския преход, създава сериозна база за реторичен анализ и интерпретация на политики, тактики на политическото ораторство както и на изключително устойчивата

тенденция на девалвация на термини в политическата реторика. Авторката на дисертационното изследване прави сполучлива селекция на термини, въвежда нови (механика на наричането, ритуал на реторичност, технология на отхвърлянето, технология на отричането и др.), като успява да обясни тактиките, средствата и психологическите механизми на въздействие на „езика на омразата”. Специфичната характеристика на политическата реторика на десните е изследвана във видовете и жанровете на парламентарната, президентска и министерска реторика. Направеното сравнение между популистката политическа реторика на Бойко Борисов с реториката на Тръмп в края на *втора глава* персонифицира „образа на врага” на демокрацията.

Глава трета **„Дясна политическа реторика при Реформаторския блок”** (с.197-286) въвежда в анализа „главното действащо лице - РБ”. Представен е политическият контекст, в който се създава Реформаторския блок през 2013 година; формирането на парламентарната група, избор на председатели съпредседатели; участие в управлението в коалиция с ГЕРБ. В центъра на анализа са четирите програмни документа, на които е направен политически и реторически анализ. Авторката въвежда собствен изследователски метод – метод за *декодиране на автоидентификацията на РБ*. Защитена е целта на този метод „да се постигне сравним между документите профил на самоидентификация на РБ” и функцията – „да декодира автоидентификацията на РБ”. Методът е документален, „той се основава на оригиналното съдържание на документа и политическата реторика, която произтича от него”. Предимство на метода, според авторката, е че той „може да служи за оценъчна карта, шаблон чек лист при установяването на профила на РБ” (с.206, дис.). Съществено качество на метода е, че е „практико-приложен спрямо целите си - да *сканира* всички документи чрез един и същ подход...” (с.207, дис.). Описани са подробно и добросъвестно четирите документа, окачествени като представителни, на които ще бъде направен *документален анализ*; представени са шест критерия, които са в основата на анализа, както и процедурите, които съответстват на всяка стъпка от анализа на всеки от документите. Като достойнство на анализа оценявам пластичното представяне на всеки документ, различните функции, които той изпълнява в променящия се политически дневен ред, които определят различното политическо поведение на РБ. Авторката търси отговор на изследователския въпрос: има ли и какви са разликите между профилите на РБ и какво произтича от това в политическото поведение на РБ? Успява ли да запази собствената си политическа идентичност РБ? Към достойнствата на изследването в тази част ще отнеса ориентирането в постиженията на съвременната българска теория на политическата реторика, задълбоченото познаване на публикациите на Д.Александрова, В.Руменчев, Н.Стефанова, Ив.Мавродиева.

Глава четвърта **„Политически език и политическа реч. Езикът на Реформаторския блок”** (с. 286-310) съдържа кратък обзор на основните методи на анализа на езика в научната литература; политическия език и политическата комуникация; функциите на политическия език. База за анализа на езика на Реформаторския блок са представителните четири документа. За теоретична основа на своите разсъждения авторката избира монографията на Елка Добрева „Основи на общото езикознание” и „Политическа реторика Съвременни тенденции” на Нели Стефанова. Обединяващо е съгласието с твърдението, че „Функциите на политическия език са пресечно поле на функциите на езика и функциите на

политическата комуникация” и, че „Няма функция на езика, която да не е приложима и към политическия език” (с.291). Въведението в анализа съдържа кратко описание на подбрани различни функции на политическия език: съобщителна, информационна, апелативна за подбуждане към действие, констативна, аргументативна, декларативна, повествователна, описателна, естетическа, фактическа, магическа, игрова и др. За успешното „профилиране” на реториката на ораторите на РБ допринася документалният анализ на изведените от представителните четири документа характеристики. Програмният характер на Документ 1 „Начала на обединението на Реформаторския блок ” определя характера на политическото взаимодействие и противоборство, изискванията за специфичен „програмен език”, съответстващ на „програмна лексика”. При анализа на политическия език на Документ 2 – „Програмна декларация” авторката разглежда политическия език като „прагматично понятие” (Дезидери), опит да „конструира външния свят”, да защитава и убеждава като влиза в различни форми на употреба - медийна комуникация, пресконференции и брифинги, интервюта, дебати и др. В тази логика се изследва политическия език „като аргумент или контрааргумент за подкрепа или отхвърляне на даден политически ред” и на другите два документа – Документ 3 и Документ 4. В резултат на изследването са изведени над 20 специфични черти на политическия език на Реформаторския блок (с.314-315).

Заключението на дисертационния труд съдържа основните изводи. *Авторефератът* отразява адекватно и систематизирано както структурата, така и авторските идеи, обобщения, изводи и научни приноси.

В заключение давам положителна оценка на дисертационния труд „**Дясна политическа реторика (Реформаторски блок)**” и препоръчвам на уважаемото жури да гласува за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 2.3. Философия – Реторика на Пенка Господинова Василева – Георгиева, като ще гласувам „за”.

24 октомври 2021

Доц.д-р Росица Йорданова

